

'Zolang de school er is, blijven de bergen in leven'

De Georgische identiteit zit diep vanbinnen

Een beetje ongemakkelijk is het wel. Ik observeer een les Engels in de zesde klas van de openbare school in Shuapkho, Georgië. Docent Gaga legt de *past tense* uit. Sopo schrijft rustig mee. Ze is de enige leerling in de klas, dus ze kan het tempo goed bijhouden. Het lokaal heeft het formaat van een ruim opgezette inloopkast. Door het enige raam van de klas filmt mijn broer Luuk de les. Dit is waarvoor we zes uur door de bergen van de besneeuwde Kaukasus hebben gereden.

Erik Ex (30, docent geschiedenis) reist dit schooljaar van Finland naar Singapore. Overal waar hij komt bezoekt hij scholen. Hij spreekt met leerlingen, leraren en onderzoekers over het (geschiedenis)onderwijs. Op deze manier wil hij nieuwe inzichten opdoen en leren van en over het onderwijs in andere landen. Zijn broer Luuk Ex (28, journalist) reist mee en maakt reportages. De Edyssee is te volgen via [facebook.com/onderwijsreis](https://www.facebook.com/onderwijsreis).

Na de examenklas lopen we met docent Engels Gaga mee naar de tweede verdieping, daar zit groep 3/4. We lopen langs een man met een schaakbord onder zijn arm. Ik wil Gaga vragen wat die hier doet, maar ik heb nog zoveel andere vragen over deze – in mijn ogen – bizarste school die we tot nu toe bezochten. Eerst vraag ik hem of de klassen vaker bij elkaar worden gezet en of dat dat een pedagogische keuze is.

'Zo min mogelijk,' zegt hij. 'Verschillende kinderen hebben dan een ander programma, dan is het lastig differentiëren.' Groep 3/4 blijkt uit twee zusjes te bestaan, ze werken uit verschillende boeken. Gaga is druk in de weer met het afwisselen van uitleg voor het bord, huiswerk controleren en hulp bieden met de opgaven over verschillende soorten fruit bij de ene en de familie bij de ander. Na de les zegt hij dat dit zijn zwaarste uur is. De school moest ergens klassen bij elkaar zetten, want er is niet heel veel budget; dan maar bij de kleinsten.

Zonlicht

Het schooltje in Shuapkho ligt in een hoge pas tussen steile bergen in. Sinds twee weken schijnt de zon de school in, voor die tijd blokkeerden de bergen het licht. Op de dag van de eerste zonnestrallen stond de hele school op het plein om het licht te begroeten. Vandaag staan ze er weer, maar dit keer omdat Luuk om een groepsfoto heeft gevraagd. We tellen zestien leerlingen en tien docenten. 'Is dat alles?' vragen we.

'Nee,' zegt Gaga. 'Eén leerling zit ziek thuis en twee docenten zijn al richting hoofdstad, waar ze wonen.' Dat is waar wij vandaan zijn gekomen, zes uur rijden door de bergen. En waar wij ook een school hebben bezocht die tegelijkertijd niet meer kan verschillen van deze school en toch ook opvallende overeenkomsten vertoont.

De school Nummer 51 in Tbilisi ligt midden in de stad, in een statig Sovjetpand met hoge plafonds. In elk lokaal staat een betegelde open haard waarmee in het verleden de lokalen op temperatuur werd gehouden. Het zijn kleine monumentjes. We worden enthousiast onthaald door docente Engels Natalia, die zelf ook les op deze school heeft gehad. Ze vertelt dat elke middag de oudste kinderen naar huis gaan. Dan komen de jongsten binnen. De school draait twee rondes. Er is niet genoeg ruimte voor alle kinderen. Tbilisi is namelijk hartstikke groot. 'Een stuk groter dan Amsterdam, dus het is niet anders,' zegt Natalia.

Het contrast met het bergschooltje lijkt enorm. Tot we een les Engels volgen in de examenklas. De boeken, de stof, de aanwezigheidslijsten en zelfs de klassenboeken zijn exact hetzelfde. De scholen zijn allebei openbare staatsscholen. Ze volgen hetzelfde curriculum en zijn op dezelfde manier georganiseerd.

Groep 3/4 van de school in Shuapkho.

Ik vraag me af of dit niet wat flexibeler kan. Daarom doen we navraag bij de Universiteit van Tbilisi. Daar vertelt de oud-rector Gigi dat in het onderwijs de *Homo Sovieticus* nog de dienst uitmaakt.

Blindelings volgen

De Russische schrijver en filosoof Aleksandr Zinovjev (1922-2006) muntte ooit de term *Homo Sovieticus* voor de mentaliteit van een Sovjetburger. De Sovjetmens bevraagt het systeem niet, maar volgt het blindelings. Zo ontloopt hij zijn eigen verantwoordelijkheid. De Sovjetdocent doet net alsof ze lesgeeft, de Sovjetleerling doet net alsof ze iets leert. Zo bleek de examenleerling van Gaga geen woord Engels met ons te kunnen spreken, maar ze stond wel een tien voor Engels. Haar huiswerk was altijd netjes af. Haar toetsen waren immers foutloos. In het curriculum komt echter nauwelijks spreekvaardigheid voor omdat dat in volle klassen met veertig leerlingen een stuk moeilijker te oefenen is.

Hoeveel beter zou het kleine schooltje in de bergen zijn als de leerlingen samen konden werken? Als er drie leraren waren? Als het geld dat dan overblijft werd ingezet voor moderne leermiddelen zoals films, leesboeken, practicummaterialen en computers met internet? Als ze spreekvaardigheid zouden oefenen? Er zou vast meer geleerd worden, maar het zou de leerlingen niet helpen. Alle leerlingen moeten immers door hetzelfde systeem, anders kunnen ze niet naar de universiteit. Dan zouden de kinderen uit de bergen alsnog benadeeld worden en de ouders naar de stad trekken. Ook al is het onderwijs nóg zo goed. Een leegloop van de bergen is het schrikbeeld van de directeur in Shuapkho. 'Zonder bewoning sterven de bergen en daarmee de unieke Georgische cultuur.'

Bovenbouw

Zij houdt de cultuur met haar met acht schoolgaande kinderen (er zijn er nog twee op komst) praktisch zelf in leven. 'Pas sinds kort mogen wij ook in de bovenbouw lesgeven,' zegt ze. 'Daar heb ik actie

voor gevoerd.' Trots houdt ze een krant omhoog met een bericht over haar actie. Ze mocht zelfs op bezoek bij het ministerie van Onderwijs om haar zaak te bepleiten. Haar actie was succesvol. Ze kreeg leraren uit Tbilisi toegewezen. Die krijgen extra salaris en reizen elke week heen en weer. Ze slapen bij haar thuis. Maar toen die bovenbouw er niet was, waar ging Sopo, het meisje uit de eenzame examenklas, dan naar school? Dan blijkt dat er nóg zo'n school is op

'Dat van die Homo Sovieticus is eigenlijk maar een dun laagje. Veel dieper geworteld zit een Georgische bergidentiteit'

nog geen half uur rijden aan de overkant van een van de bergkammen. Maar dat was een onwenselijke situatie, zo vervolgt de directeur. 'Die mensen hebben een hele andere cultuur en spreken een ander dialect. Op die manier behouden we niet het unieke van ónze bergcultuur.'

Dat van die *Homo Sovieticus* is eigenlijk maar een dun laagje aan de oppervlakte. Veel dieper geworteld zit een Georgische bergidentiteit. Op de Universiteit van Tbilisi hoorden wij al dat gelooft wordt dat in de bergen de ware Georgische cultuur wordt geconserveerd. Het land was in zijn lange geschiedenis een speelbal van Byzantijnen, Perzen, Arabieren, Aziatische steppevolkeren, Turken en Russen. Maar gedurende alle bezettingen behielden de Georgiërs hun Georgisch-orthodoxe godsdienst en hun Kaukasische taal.

'Zo lang de school er is, blijven de bergen in leven,' zo zegt de directeur. 'Als de bergen in leven zijn, blijft Georgië bestaan.' Het is waar, Georgië is uniek en soms gewoonweg eigenaardig. Terwijl ik dit overdenk, loopt achter mij de man weer langs met het schaakbord onder zijn arm. Ik vraag Gaga wie dat is. 'Dat is onze gymdocent op weg naar zijn les. Hij kan moeilijk gaan softballen met één leerling.' ■

Alle kinderen en docenten van de school in Shuapkho op het schoolplein.
Foto's: Luuk Ex.